

УДК 338.439.4

*P.A. Burkovskiy, postgraduate student**"Institute of Economics and forecasting of NAN of Ukraine"***THE THEORETICAL BASIS OF PARITY OF ECONOMIC RELATIONS
IN THE AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE**

Abstract. The article drew attention to the problem disparity in economic relations in the agricultural sector, which is particularly observed between farmers and processing-food businesses.

The article deals with the issue of parity of economic relations in the agricultural sector. The essence of the term «parity» and the main categories that it includes were revealed. The paper investigates the reasons, content of display and tools to mitigating disparity of economic relations in the agricultural sector. It could be concluded that important role in ensuring parity of economic relations in the agricultural sector of Ukraine belongs to the state, which should control the financial position of the farm. The paper suggests theoretical and practical perspectives and directions for future research.

Parity, as an economic category is a complex phenomenon that has different interpretations depending on the scope of use. Acceptable for this work is the legal definition of parity as the principle of equality of the parties, their rights and responsibilities, equality of representation in the decision of any question. "Parity" as the category bears to the two main ideas of equality and social justice.

Keywords: parity, disparity, equality, justice, agricultural sector, agricultural and processing sectors.

*П.А. Бурковський, аспірант**ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»***ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАРИТЕТНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ**

В статті розглянуто питання паритетності економічних відносин в аграрному секторі. Розкрито сутність терміну «паритетність». Визначено причини, зміст прояву та засоби пом'якшення диспаритетності економічних відносин в аграрному секторі.

Ключові слова: паритетність, диспаритетність, рівність, справедливість, аграрний сектор, сільськогосподарська і переробна сфера.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Аграрний сектор завжди виступав своєрідним локомотивом розвитку економіки України. За обсягами продукції та часткою у ВВП України він поступається лише металургійному та паливно-енергетичному комплексам, а за кількістю зайнятих у ньому працівників і соціальною значущістю займає провідне місце. Так, високе зростання сільського господарства в 2013 році певною мірою пом'якшило зменшення промислового виробництва, при цьому забезпечивши більш позитивний внесок у зростання ВВП. Зрозуміло, що від розвитку аграрного сектору залежить стабільне функціонування всієї національної економіки та добробут людей. Проте його економічні можливості використовуються не повністю.

Привертає увагу до себе проблема диспаритетності у економічних відносинах в аграрному секторі, яка особливо простежується між сільгоспвиробниками та переробно-харчовими підприємствами. Диспаритетність економічних відносин в аграрному секторі виступає своєрідним гальмом для всієї економічної системи. І за нинішніх умов господарювання аграрний сектор економіки України потребує удосконалення або ж кардинальної перебудови системи існуючих економічних відносин між його суб'єктами: зайнятими виробництвом продукції сільського господарства, її зберіганням, переробкою і доведенням до споживача. Це і зумовлює актуальність даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями паритетності економічних відносин в аграрному секторі в різні періоди займалися такі науковці: Єрмоленко В.М.[4], Єфремова І.В. [5], Олійник Т.Г. [6], Томілін О.О.[9], Ярошенко О.М. [10] та ін. Проте потребує більш детального і глибокого дослідження паритетність як економічна категорія і її прояв в економічних відносинах в аграрному секторі стосовно нинішнього періоду розвитку,

який характеризується його включенням у процеси глобалізації та євроінтеграції і це накладає своєрідний відбиток на дану проблему.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у з'ясуванні сутності паритетності економічних відносин у вітчизняному аграрному секторі. Поставлена мета визначила вирішення таких завдань: дослідити паритетність як економічну категорію, визначити причини та сутність диспаратності у економічних відносинах в аграрному секторі України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Паритетність – поняття в економічній науці не нове. Етимологічно категорія паритетності походить від латинського слова «paritas» та англійського «parity» і означає рівність. Сучасний економічний словник трактує паритетність як рівність сторін взаємовідносин по будь-яким параметрам. Паритетність ще може означати стан відносної рівноваги сил, рівноцінності цілей, еквівалентності платіжних засобів, рівності прав і обов'язків і т.д [8].

Зауважимо, що термін паритетність походить від слова «паритет» і це утворює деякі складності, оскільки існують й інші визначення даного терміну. Під «паритетом» також розуміється співвідношення між грошовими одиницями різних країн, яке встановлюється або за їх золотим вмістом, або за купівельною силою (здібністю). В останньому випадку паритет представляє товарний курс валюти або паритет купівельної спроможності.

Частково така розбіжність у тлумаченні сутності паритету пояснюється широкою сферою його застосування на макро- і мікрорівнях, що призводить до неоднозначності його змісту. Так, у фінансовому словнику можна зустріти визначення паритету як номінальної ціни акції або цінного паперу [7]. Але все ж таки потрібно прояснити, що ця розбіжність у визначеннях залежить не стільки від широти охоплення, як від характеру сфери застосування (економічної, фінансової чи юридичної).

Отже, під паритетністю у даній роботі ми будемо розуміти засади рівності сторін, рівноправності їх представництва у розв'язанні будь-якого питання.

Таким чином можна стверджувати, що поняття «паритетність» несе в собі ідеї рівності та соціальної справедливості. Рівність являє собою формальний принцип соціальних взаємин, що відповідає критеріям справедливості, що розподіляє, зрівнює і відплачує, що має морально-етичний і правовий зміст [5, с.77].

У морально-етичному розумінні рівність – це нормативна вимога еквівалентного взаємообміну послугами, благодіяннями. Знаменний зразок – давнє «золоте правило», що наказує кожному ставитися до інших так, як він хотів би, щоб ті ставилися до нього.

На відміну від моральної рівності, де рівність набуває якості морального явища, правова рівність фіксується і закріплюється за допомогою юридичного закону. Тут немає соціальної нерівності, немає поділу на стани й соціальні групи, усі є рівними та єдиними перед Законом права. Правова рівність у життєдіяльності суспільства пов'язана з його здатністю встановлювати в соціумі юридичну рівновагу, тобто поставати в ролі універсального способу узгодження інтересів окремих людей, соціальних груп і шарів населення. Тому важко не погодитися з англійським мислителем XV століття Т. Мором, що «для суспільного благополуччя є один єдиний шлях – оголосити в усьому рівність». Аналогічне висловлення знаходимо й у російського правознавця А. Куніцина, який підкреслює: «Уведення абсолютної рівності та свободи у всіх заняттях є найпростіший засіб довести всі класи держави до найвищого ступеня благоденства». А французький філософ Ж. Мельє вважав, що «першим злом є величезна нерівність (disproportion) між різними станами і положеннями людей» [5, с.78].

Що стосується вітчизняного законодавства з питання рівності, то у ст. 24 Конституції України передбачено, що усі громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Зауважимо, у ст. 24 Основного Закону вживаються два терміни: «рівність» і «рівність прав (рівноправність)» [1].

Юридична рівноправність передбачає, що:

1) кожному члену суспільства держава надає рівні з іншими особами юридичні можливості;

2) із закону витікають для нього рівні обов'язки;

3) здійснення прав і обов'язків забезпечується на рівних підставах.

Рівність же є більш широкою загальнонауковою категорією, яка характеризує тотожність, ідентичність предметів виходячи із онтологічних або набутих властивостей. Це взаємозамінність, відсутність у співвідношенні переваг одного перед іншим [10, с. 30].

Поняття «рівність» найтіснішим чином пов'язана з поняттям «справедливість». Ще Платон писав: «Справедливість – це рівність, а не перевага», «Справедливість – це дотримання рівності». Таким чином не можна оминати принцип соціальної справедливості, адже саме він несе у собі ідею рівності людей у доходах, паритетності. Економісти не мають єдиної думки про те, що ж розуміти під соціальною справедливістю та як її кваліфікувати. Найчастіше соціальна справедливість розуміється як прояв справедливості в сфері розподілу багатств, благ і доходів між членами суспільства [5, с.78].

Поняття «соціальна справедливість» правомірно розглядати як важливу соціоекономічну цінність суспільства, без якої неможливо забезпечити ефективний економічний розвиток.

Проблема паритетності, а точніше її відсутності чітко простежується у вітчизняному аграрному секторі. Визначення терміну «аграрний сектор» дано в Законі України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» [2] і включає безпосередньо сільське і рибне господарство, харчову промисловість та перероблення сільськогосподарської продукції.

Забезпечення рівності учасників аграрних відносин є одним з головних принципів аграрного права України. Усі учасники аграрних правовідносин є рівними у своїх правах на здійснення сільськогосподарської діяльності незалежно від організаційно-правової форми і форми власності. Суб'єктами аграрних правовідносин виступають різні форми господарювання: сільськогосподарські виробничі й обслуговуючі кооперативи, фермерські господарства, сільськогосподарські товариства (сільськогосподарські відкриті й закриті акціонерні товариства, сільськогосподарські товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю), приватно-орендні сільськогосподарські підприємства, особисті селянські господарства. Юридично закріпленою є рівність прав усіх зазначених сільськогосподарських товаровиробників на організацію виробництва сільськогосподарської продукції, її переробку, реалізацію, самостійне використання одержаних доходів, соціальний розвиток села, державну підтримку [4, с.127]. Таким чином, рівність проявляється у створенні однакових умов діяльності для всіх учасників аграрних правовідносин.

Здебільшого увагу у вітчизняному аграрному секторі привертають економічні відносини між сільськогосподарськими виробниками та переробно-харчовими підприємствами, де й існує диспаритет. Мається на увазі що сільськогосподарська сфера перебуває у гірших умовах порівняно з переробною. Ця диспаритетність у відносинах на користь переробної сфери формувалась історично і має свої причини і наслідки, зміст яких проявляється у наступному:

1. Цінова політика. Виробники сільськогосподарської продукції завжди зацікавлені у вищих закупівельних цінах, а переробники у нижчих. Проте ціни на сировину диктує саме переробник. Існує багато причин пояснення цього явища та всі вони зводяться до того, що переробно-харчові підприємства знаходяться на харчовому ланцюжку ближче до споживача. Для сільгоспвиробників дана проблема має дві сторони: занижені ціни реалізації сировини та завищені ціни закупівлі ресурсів.

2. Проблема урожайності та залежності від клімату. Дана проблема характерна для галузі рослинництва і має двоїстий характер: неурожайність та високий урожай. Мало виростили продукції – виникає дефіцит, багато – перевиробництво. При високому урожаї сільгоспвиробникам не тільки нерентабельно реалізовувати сировину, але й можуть виникати проблеми при її зберіганні, адже зернохосвищ в Україні поки не вистачає та оплата

за зберігання занадто висока.

3. Значні штрафні санкції та запутаність умов контрактів. Вони ставлять сільгосп підприємства в такі умови, що за умови номінальної свободи вибору каналів реалізації власної продукції реально вони ними не користуються.

4. Різний техніко-технологічний рівень сільськогосподарських та переробно-харчових підприємств на користь останніх. Техніка та устаткування переробників є значно розвиненішими, що забезпечує вищу продуктивність та рентабельність.

І це далеко не весь спектр прояву диспаритетності в економічних відносинах між суб'єктами господарювання в аграрному секторі. Сільгоспвиробники також зіштовхуються з проблемами завищених цін при закупівлі мінеральних добрив, поверненням ПДВ при експорті та частими візитами податкової та прокуратури. За словами директора Асоціації фермерів та приватних землевласників України, Миколи Стрижака: «Подивившись бюджет, ми дійшли до висновку, що уряд України не любить селян, але зате любить до них ходити колядувати» [11].

Диспаритетність економічних відносин в агросекторі є проблемою національного масштабу. Диспаритетність – це комплексне і складне явище, яке формувалось поступово. Вона пояснюється недостатньо сформованими спільними економічним інтересами сільгоспвиробників та переробно-харчових підприємств [9, с.71].

Диспаритетність має в собі і історичні передумови. Зі сторінок історії випливає, що «село» завжди було донором промисловості, його завжди обкрадали: причому у ролі грабіжника досить часто виступала і держава.

Для того щоб чіткіше зрозуміти проблему диспаритетності економічних відносин в аграрному секторі потрібно заглянути у минуле і побачити власне передумови її виникнення, та спроби вирішення.

В основі нерівності економічних відносин в аграрному секторі лежить вилучення додаткового продукту з селян за рахунок занижених цін. Історія цього питання бере початок з нової економічної політики (НЕП), що почала здійснюватись з весни 1921 року та суттєво полегшила тягар селянських господарств. Податок, що зменшився, дав можливість селянам залишки зерна продавати на ринку і купувати необхідні товари промислового виробництва. При цьому поживався внутрішній ринок, почалося повільне відродження промисловості.

Здійснення нової економічної політики хоча й обумовило зростання виробництва, підвищення життєвого рівня людей, однак країна залишалася переважно аграрною з перевагою ручної праці. Неминуче постало питання про проведення індустріалізації. Але багаторічних нагромаджень від розвитку легкої промисловості, як при здійсненні індустріалізації в західних країнах, не було. Зовнішні джерела фінансування були відсутні. Зустрілися дві точки зору. Одна бачила джерело нагромадження в мобілізації додаткового продукту, створеного селянським господарством. Це називалося перекачуванням коштів за рахунок так званих «ножиць цін» – високі ціни на товари для села, низькі ціни на сільськогосподарські товари. Це загрожувало руйнуванням селянського господарства, що склалося за століття. Інша точка зору не заперечувала необхідності залучення для індустріалізації засобів села, але вважала, що робити це треба обережно, створивши насамперед умови для зародження середняцького господарства, не захоплюватися понадіндустріалізацією. Перемогла перша точка зору використовувати джерела нагромадження за рахунок мобілізації додаткового продукту, створеного селянським господарством. Однак вилучення додаткового продукту (насправді, більшої частини необхідного продукту) можна було здійснити тільки застосувавши насильство. Почалось здійснюватися насильницьке усупільнення, що одержало назву колективізації. Поступово, але наполегливо формувалася казарменно-кріпосницька форма господарювання на селі [3, с.521].

Так і заклались основи проблеми нерівності в аграрних відносинах. Та потрібно зауважити, що еволюція економічних відносин в аграрному секторі України напряму пов'язана з існуючою економічною системою.

Тобто, історична домінанта має неабияке значення у формуванні існуючої, недосконалої системи економічних відносин в аграрному секторі України, що мала місце в умовах соціалізму і в даний час лише загострилась.

До історичних джерел виникнення диспаритетності у відносинах в аграрному секторі можна також віднести приватизацію. В період проведення приватизації переробних підприємств, яка здійснювалася в межах реформування аграрного сектору, переважна частина акцій залишилася у їх працівників. Через ці та інші порушення законодавства сільськогосподарські підприємства не мали можливості брати участь у процесах приватизації та отримати акції переробних підприємств, що виключило подальшу можливість повноправної участі в інтеграційних процесах. Тому формальний розподіл акцій під час приватизації між власними працівниками законодавчо закріпив монопольне становище кожного переробного підприємства, користуючись яким вони встановлювали вигідні для себе ціни на ринку.

Також фактичними причинами диспаритету як вже зазначалось, є вплив сезонного виробництва, погодно-кліматичних та біологічних факторів, географічної розосередженості та ін. Крім того, причиною диспаритетності є незадовільне державне регулювання агросектору [9, с.70]. Ці причини опосередковують одна іншу і забезпечують негативний синергетичний результат. Виникає необхідність в обґрунтуванні природи цього явища та пошук шляхів зменшення негативних його наслідків. Не має потреби доводити, що паритетний міжгалузевий обмін є більш ефективний, оскільки більше відповідає справедливому стану речей. Закономірним наслідком досягнення паритетності в аграрному секторі є створення відповідних умов для прискореного розвитку аграрного виробництва на взаємовигідних умовах

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Паритетність, як економічна категорія є складним явищем, що має різні тлумачення залежно від сфери використання. Найприйнятнішим для даної роботи є юридичне визначення паритетності як принципу рівності сторін, їх прав і обов'язків, рівноправності їх представництва у розв'язанні будь-якого питання. «Паритетність» як категорія несе в собі в дві головні ідеї: рівності та соціальної справедливості.

Проблема паритетності а саме її відсутності чітко простежується у вітчизняному аграрному секторі і найбільше проявляється у економічних відносинах між сільгоспвиробниками та переробно-харчовими підприємствами, а саме у ціновому питанні, проблемі залежності від клімату та контрактних угод. Диспаритетність пояснюється історичними передумовами, а також недостатньо сформованими спільними економічними інтересами сільгоспвиробників та переробно-харчових підприємств. Для встановлення паритетності економічних відносин в аграрному секторі необхідно створити науково-обґрунтовані моделі і варіанти інтеграції, в яких були б відображені та економічно обґрунтовані основні моменти функціонування підприємств у цих умовах: ціноутворення, взаєморозрахунки, умови реалізації кінцевої продукції, технічна та виробничо-комерційна взаємодопомога, розробка договорів тощо.

Отже, важливу роль у забезпеченні паритетності економічних відносин в аграрному секторі України відіграє саме держава, чітким завданням якої має бути контроль фінансового стану сільськогосподарських підприємств, включаючи недобросовісне використання їх потенціалу з боку промислових структур, надаючи різні пільги головним організаціям та стимулюючи їх інвестувати засоби у виробництво сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Текст] : офіц. текст : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змінами, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 р. : станом на 15.05.2014 р.]. – К. : Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с. — Доступно з мережі Інтернет : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 15.10.14). — Назва з екрана.

2. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року [Текст] : [закон України : офіц. текст : за станом на 18.10.2005 року] / Верховна Рада України; Закон від 18.10.2005 № 2982-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2006. — N 1. — с.17. — Доступно з мережі Інтернет : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2982-15> (дата звернення 15.10.14). — Назва з екрана.
3. Горлач, М.І. Політологія : наука про політику [Текст] / М.І. Горлач, В.Г. Кремень // – К. : Центр учбової літератури, 2009. — 840 с.
4. Єрмоленко, В.М. Аграрне право України [Текст] : підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — 608 с.
5. Єфремова І. В. Свобода, справедливість, рівність у системі цінностей моралі і права: соціально-філософський контекст аналізу [Текст] / І.В.Єфремова // Гуманітарний часопис : зб. наук. пр. — Харків. — 2010. — С. 72—80.
6. Олійник, Т. Г. Покращення економічних відносин між аграрними та переробними підприємствами [Текст] / Т. Г. Олійник, М. Д. Бабенко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2010. — № 2 (53). — С. 148—152.
7. Осадчая, И.М. Финансы [Текст] : толковый словарь / И.М. Осадчая, Брайен Батлер, Брайен Джонсон, Грэм Сидуэл // М. : «ИНФРА-М». – Издательство «Весь Мир» 2-е изд. 2000. – 496 с.
8. Райзберг, Б.А. Современный экономический словарь [Текст] / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева // М.: «ИНФРА-М». — [2-е изд., испр.] — 1999. — 479 с.
9. Томілін, О. О. Регулювання еквівалентності міжгалузевих відносин в АПК: теоретичні аспекти [Текст] / О.О. Томілін // Економіка і управління. — 2012. — №5. — С. 70—76.
10. Ярошенко, О. М. Рівність трудових прав працівників – основна засада конституційно-правового регулювання соціально-трудова відносин [Текст] / О. М. Ярошенко // Актуальні проблеми права : теорія і практика, 2013. — т.№ 26. — С. 25—32.
11. Аграрії обурені низькою підтримкою сільського господарства в бюджеті-2014. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://real-economy.com.ua/news/59885.html> (дата звернення 15.10.14). — Назва з екрана.

В статье рассмотрены вопросы паритетности экономических отношений в аграрном секторе. Раскрыта сущность термина «паритетность». Определены причины, проявление и средства смягчения диспаритетности экономических отношений в аграрном секторе.

Ключевые слова: паритетность, диспаритетность, равенство, справедливость, аграрный сектор, сельскохозяйственная и перерабатывающая сфера.

УДК 657

A.S. Vysochan, Ph.D., Assistant professor

National University "Lviv Polytechnic"

PHILOSOPHICAL UNDERSTANDING OF THE PRINCIPLES OF RATIONAL PESSIMISM IN THE ACCOUNTING

Abstract. *The principle of prudence (conservatism) requires a certain degree of caution in the formation of judgments required when making calculations under conditions of uncertainty. In case of disputable situations in the assessment of various economic facts should refrain from overstating net income (income - expenses) and net assets (assets - liabilities). On the basis of a formalized interpretation of rationality, the latter on account of science will have the following features: the presence of a scientific methodological basis; clarity of purpose; practical orientation and significance; the presence of limiting factors, including normative character. Extrapolation of the philosophical views of K. Hubner on the user plane provides an understanding of the basic prerequisites for achieving rationality: a concept used in accounting practice should be clear and unambiguous; the results of business operations should be based on empirical facts who confirm the accuracy of accounting reports; any accounting action should be based on the serial chain of logical conclusions; the recognition of certain commercial transactions is based on a set of actions, the sequence of which is understood by all uniquely; legislative principles and accounting ethics provide normative regulation of book keeping and are also seen as a justification of rationality. Dialogue rationalism in line with the latest approaches to scientific rationality in the accounting field stems from two interrelated premises: the validity of their own position; the responsibility for the decisions taken. Optimism and pessimism as the main sensory approaches to*